

Vykoupil, Libor

Za světové války - Thalerhof

In: Vykoupil, Libor. *Jiří Stříbrný : portrét politika*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, 2003, pp. 39-66

ISBN 808648811X (Matice moravská)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/123431>

Access Date: 01. 12. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

II. Za světové války – Thalerhof

Politický život v českých zemích byl válečným konfliktem rázem přerušen. Mezi perzekucí nejhůře zasažené strany a politické proudy patřili národní socialisté. „Po vypuknutí světové války byla strana národně sociální z českých politických stran nejsilněji postižena represivními opatřeními mocenského aparátu.“¹¹⁴ Národní socialisté se totiž jeví rakouské vládě ze všech politických stran jako nejnebezpečnější. Zvláště mládež strany byla hnací silou řady protimonarchistických vystoupení a stála v pozadí téměř všech antimilitaristických akcí. Proto byl již prvního dne světové války podroben velmi důkladné prohlídce byt redaktora Českého slova Emila Špatného. Ještě téhož dne byl zastaven list národně sociální mládeže Mladé proudy.¹¹⁵ Dnem 2. září 1914 bylo bez udání důvodu c. k. policejním ředitelstvím v Praze zastaveno České slovo. Dva dny poté byl v Dobříkově zatčen jako vůbec první český poslanec Václav Klofáč. Stalo se tak i přes to, že jako člen rakouského parlamentu požíval poslanecké imunity. Byl vězněn a stíhán pro zločin velezrady podle § 58 trestního zákona. Skutečné obvinění proti němu neexistovalo a teprve po 14 měsících byl poprvé vyslýchán, aby mohl být souzen.¹¹⁶

V obžalovacím spisu se jeho zatčení zdůvodňovalo takto: „Vinu za vznik války nenese Rakousko, které se jen bránilo, nýbrž Srbové, kteří soustavně připravovali po delší dobu útok proti habsburské monarchii a kteří si válku s říší rakouskou přáli. Klofáč byl s tímto útokem v ideovém spojení, poněvadž byl jednou z hlav slovanského hnutí, jehož existence a velezrádnost byla prokázána v Kramářově procesu. Klofáč byl vůdce panslavistické a rusofilské propagandy v Čechách, hlásil se k tzv. hnutí velkosrbskému, k hnutí, které směřovalo – dle žaloby – k odtržení anektovaných zemí od monarchie a spojení jich se Srbskem a tím k rozdělení habsburské monarchie a její přeměnu v samostatné státy slovanské.“¹¹⁷

Hned po Klofáčovi, 26. září, byl zatčen představitel českého antimilitarismu Emil Špatný a internován v Göllersdorfu v Dolním Rakousku. Za projev, který držel ke spoluvězňům 6. července 1915 u příležitosti upálení M. Jana Husa, byl odsouzen ke 14 letům káznice pro velezradu, které si odpykával v jedné z nejhorších věznic v Müllersdorfu.¹¹⁸ Dne 28. září

¹¹⁴ HARNA, J.: *Českoslovenští národní socialisté*, s. 358.

¹¹⁵ PEJSKAR, J.: *Pronásledování vlastenců*. B.m. 1987, s. 10.

¹¹⁶ KLÁTEL, F.: *Republika*, s. 108.

¹¹⁷ PEJSKAR, J.: *Pronásledování vlastenců*, s. 10–11.

¹¹⁸ Emil Špatný se narodil 13. 1. 1883 a jako velmi mladý se stal jedním z vůdců národně socialistické mládeže. V r. 1907 předsedal antimilitaristickému sjezdu v Praze, který byl rozeznán policií. Ve stejné době se stal redaktorem Českého slova. Byl i spolu-

1914 byl zatčen Alois Hatina, redaktor časopisu Lid již dříve vězněný za antimilitaristickou propagandu. V roce 1916 byli na základě zadržených poznámek prof. Masaryka zatčeni další národně socialističtí poslanci: Václav Choc, František Buřival, Jan Vojna a Josef Netolický. Pro velezradu byli pak odsouzeni Choc na šest let, Buřival na pět let a Netolický spolu s Vojnou po jednom roku.¹¹⁹ Všichni byli zbaveni poslaneckého mandátu a v říšské radě se ani po císařské amnestii neobjevili. Poslanec Václav Fresl nemohl být pohnán před soud, neboť byl již těžce nemocen a brzy zemřel.¹²⁰ Ze čtrnácti socialistických delegátů říšského sněmu bylo tedy pět uvězněno, a to bez ohledu na jejich poslaneckou imunitu a jeden zemřel. Národní socialisté byli nejhůře postiženou českou stranou.

Zbývajících osm poslanců zůstalo na svobodě. Mezi nimi i Jiří Stříbrný, který zpočátku nebyl zatčen, ani vyslýchán. Místo toho byl však již roku 1914 povolán do armády a přesunován od jednoho pluku ke druhému. Nejprve narukoval k 88. berounskému pluku, kde se setkal i s populárním Karlem Hašlerem. Nějakou dobu pobyl i v německém 22. mysliveckém pluku v Chebu, ale tak se dostal příliš blízko k Praze, takže jej záhy přeložili do Lince, k pluku tzv. hesenských bratří.¹²¹ Z Lince byl převelen do Wegscheidu v Horním Rakousku. Jako politicky nespolehlivý byl shledán nezpůsobilým vojenské služby na frontě a nakonec bylo rozhodnuto o jeho zařazení do pracovních oddílů, trestních kolon, jejichž příslušníci byli posíláni na těžké práce v trvání i 12 hodin denně. Byl odeslán do Tyrol do tzv. etapy hned za italskou frontou. Zde skončil v pracovním oddílu složeném převážně z Maďarů a byl nasazen v Branzole, kde stavěl baráky, štěrkoval silnice, roztloukal kámen a pohřbíval padlé.¹²² Svoji anabázi ukončil v internačním táboře Thalerhof a teprve v dubnu 1917 byl pro-

pracovníkem Mladých proudů a vyznamenával se jako řečník. Spolu s internací v l. 1914–1914 prožil 7 let v rakousko-uherských kriminálech. V Národním shromáždění RČS byl do r. 1935 poslancem a poté senátorem. V l. 1929–35 by i místopředsedou poslanecké sněmovny. Zemřel 9. 3. 1937. Srov. KLÁTIL, F.: *Republika*, s. 109; PEJSKAR, J.: *Pronásledování vlastenci*, s. 25.

¹¹⁹ Zatčení byli 19. 1. 1916 a rozsudek byl nad uvedenými poslanci vynesena až 3. 8. 1916. Data srov. TOBOLKA, Z.: *Politické dějiny*, s. 194. Podrobně se zatčením a odsouzením uvedených poslanců zabývá zejména SOUKUP, F.: 28. říjen 1918. Předpoklady a vývoj našeho odboje domácího v československé revoluci za státní samostatnost národa. Díl 1. Praha 1928, s. 165 nn.

¹²⁰ Václav Fresl byl původně plynárenským dělníkem v Praze a poprvé byl do říšské rady zvolen v V. kurii v Plzni r. 1901. Zemřel 23. 12. 1915 ve věku 47 let a jeho pohřeb se stal ti-chou manifestací. KLÁTIL, F.: *Republika*, s. 112–113, k tomu i AUDA, F.: *Naše hroby*, s. 148.

¹²¹ Šlo patrně o 14. hornorakouský pěší pluk Arnošta Ludvíka, velkovévody hesenského, založený r. 1733. Srov. *Batovcův almanach*. Politický kalendář a adresář, schematismus a statistika zemí koruny české na rok 1913. Praha 1912, s. 222. Zde i případné údaje o dalších plucích.

¹²² HŮ, Stříbrný, J.: Paměti, s. 41–46.

puštěn do zálohy a ihned se zapojil do odbojové činnosti tzv. Maffie ve skupině F. Sise.¹²³

Mezitím pod vlivem perzekuce přestala národně socialistická strana prakticky fungovat, pracovaly pouze některé přidružené spolky a odborové organizace. „Od podzimu roku 1914 do letních měsíců 1917 existuje cesura v činnosti strany.“¹²⁴ Ale i ostatní strany, které si doposud zachovaly životaschopnost svých politických i odborových organizací, uzavřely se do pasivity. Převládl Rašínovský „mužný klid“, se kterým se čekalo, až o výsledku války rozhodnou vojáci a jejich zbraně. Představitelé většiny stran se z obav o svoji existenci uchýlili k různé míře aktivismu, se kterým podporovali válečnou politiku rakousko-uherské vlády.

Teprve na konci září roku 1915 se objevila idea sjednocení české politické reprezentace s cílem postavit se především hrozící rakouské vojenské diktatuře. Později nad dočasným řešením převládla myšlenka unifikované české politické strany, přičemž jednotícím prvkem měl být její národní program, a proto se někdy hovoří přímo o „národní straně“ a „národním souručenství“. Otcí této myšlenky byli bývalí rakouští ministři dr. František Fiedler a dr. Josef Fořt, mezi hlavními protagonisty jednání pak dr. Karel Mattuš za staročechy, dr. Zdeněk Tobolka za mladočechy, Antonín Švehla za agrárníky a dr. Bohumír Šmeral za sociální demokracii. V polovině října se již zdálo, že se podařilo překonat i zásadní rozpor mezi sociální demokracií a agrárníky, zejména v oblasti zásobování. Úspěch soustředovací akce podle všeho závisel na dohodě měšťanských stran, a proto od 8. 12. 1915 probíhala další jednání pod předsednictvím dr. Mattuše. K nim se sešli staročeši (dr. Mattuš a dr. Josef Slavík), mladočeši (dr. Fiedler a dr. Tobolka), realisté (dr. František Drtina a dr. Přemysl Šámal) a státoprávní pokrokaři (dr. Karel Baxa a Karel Stanislav Sokol). Za národní socialisty vedli jednání nejprve poslanci Václav Choc a Jan Vojna a po jejich zatčení v lednu 1916 poslanci dr. Otakar Hübschmann a Václav Rejmon.¹²⁵ Jednání opustili nejprve státoprávní pokrokaři, kteří odmítali jakýkoliv program, který by podporoval trvání habsburské monarchie. V lednu 1916 se ukázalo, že sblížení je jinak nahlíženo ze strany národních socialistů a jinak z pozice jejich partnerů při jednání. Zatímco obecně se uvažovalo o úplném splnutí, národní socialisté si představovali spojení podstatně volnější. Dne 31. 1. 1916 byla uzavřena

¹²³ KLÁTIL, F.: *Republika*, s. 113; též *Slovník prvního československého odboje 1914–18*. Praha 1993, s. 131. František Sis stál po zatčení Kramáře a Rašína fakticky v čele protirakousky zaměřeného křídla mladočechů a později se stal spoluzakladatelem České státoprávní (národní) demokracie.

¹²⁴ HARNA, J.: *Českoslovenští národní socialisté*, s. 358.

¹²⁵ Pokud jde o průběh jednání, máme o něm informace z mnoha pramenů, ale většinou nepřesné. Nejpodrobněji nás informuje TOBOLKA, Z.: *Politické dějiny*, s. 186 nn. Též SOUKUP, F.: *28. říjen*, s. 351 nn; PAULOVA, M.: *Dějiny Maffie*. Díl druhý, Maffie a politika česko-jihoslovenská. Část první, Proti t. zv. Národní straně. Praha 1939, kapitola XVII.

dohoda. Nová „národní strana“ měla programově vycházet z Palackého názorů na postavení českého národa v habsburské monarchii a pokud jde o její vztah k Vídni, byla zcela aktivistická. Autoři přímo hovořili o „mostech sblížení Vídně s českým národem“.¹²⁶ Národní socialisté se neobávali aktivismu nové strany – ten byl tehdy zcela obvyklý – ale především zániku vlastní politické orientace, a proto prosadili své vlastní pojetí. „Národní strana“ měla vzniknout spojením stran mladočeské, staročeské a realistické, k nimž by se národní socialisté jen volně připojili a vytvářeli by tak základ „národního souručenství“, které by doplnila spoluúčast agrárníků i sociálních demokratů. Národně sociální strana si měla ponechat svoji organizační samostatnost a svou samostatnou působnost v oboru sociálním, v ostatních oblastech se měla podřídit společnému rozhodování „národní strany“. Výsledkem byl vlastně jen velmi obecný kompromis, ale i ten se zdál některým politikům příliš svazující. Zastupitelstvo národně socialistické strany, vedené tehdy Antonínem Šolcem, vydalo usnesení zachránit samostatnost strany stůj co stůj.¹²⁷ Na ustavující schůzi „národní strany“, která se konala 21. 3. 1916 v místnostech České národní rady, uhájili vůdcové národních socialistů politickou samostatnost své strany, rozbili tak pofiderní jednotu a vyvolali nevůli u mladočechů a zejména u příslušníků strany sociálně demokratické. Brzy se ukázalo, že Vídeň odmítá v politickém životě aktivní účast strany prof. Masaryka a očekává od nového politického subjektu projev loajality trůnu a koruně. První požadavek zbavil „národní stranu“ spolupráce realistů a druhý odradil vedení národních socialistů. V polovině května 1916 se hybrid nazvaný „národní strana“ rozpadl.¹²⁸

Teprve na konci roku 1916 radikalizace vnitropolitické situace vedla ke snaze alespoň sjednotit českou politickou platformu. Výsledkem bylo 19. listopadu 1916 založení Českého svazu českých poslanců na říšské radě ve Vídni a Národního výboru jako nadstranické politické autority k ochraně národních zájmů. Oba orgány však byly koncipovány jako aktivistické. Za stranu národně sociální byli členy Českého svazu poslanci: dr. Karel Baxa, Karel Exner, dr. Emanuel Formánek, dr. Otakar Hübschmann, Alois Konečný, Čeněk Lisý, Jan Slaviček a konečně i Jiří Stříbrný. Předsedou tohoto orgánu byl agrárník František Staněk a v předsednictvu za-

¹²⁶ Typické je, že Zdeněk Tobolka jako člen vedení mladočeské strany a účastník a iniciátor jednání zastával stanovisko aktivistické a později je jako historik hájil. V jeho výkladu je tedy vzorem Palacký z r. 1848 a esenci jeho politického odkazu výrok „kdyby nebylo Rakouska, museli bychom je vytvořit“. Palackého se však dovolávali i radikálové odmítající politiku aktivismu a opírali se o neméně známou sentenci „Byli jsme před Rakouskem, budeme i po něm“ z r. 1871. Srov. TOBOLKA, Z.: *Politické dějiny*, s. 197. Kriticky k tomu GALANDAUER, J.: *Vznik Československé republiky 1918*. Praha 1988, s. 51.

¹²⁷ AUDA, E.: *Útok na existenci strany národně sociální za světové války*. In: 25 let práce Československé strany socialistické 1897–1922. II. díl Jubilejního památníku Za svobodu národa. Ed. A. Netolický–Němec. Praha 1922, s. 12.

¹²⁸ Srov. GALANDAUER, J.: *Vznik*, s. 48–49 a TOBOLKA, Z.: *Politické dějiny*, s. 200.

stupoval stranu O. Hübschmann. V národním výboru pod vedením staročecha Karla Mattuše reprezentovali stranu E. Formánek a Václav Rejmon.¹²⁹ Uvedení mužové byli vlastně jedinými reprezenty strany, neboť ta v době vzniku Českého svazu nefungovala ani na úrovni stranických důvěrníků. Dr. Hübschmann absolutně uznával autoritu Českého svazu a souhlasil se spoluprací se sociálními demokraty, neboť se v rozhodnutích zcela podřizoval Švehlovi a Šmeralovi, kteří v této době ovládali českou politiku. Pro případnou další spolupráci socialistických stran to bylo jen výhodné.¹³⁰

Čeští politikové správně odhadli dobu změny politického klimatu, tři dny po jejich vystoupení zemřel císař František Josef I. Co však neodhadli, byla nálada obyvatel, které se domnívali zastupovat. Už v lednu 1917 měli možnost zasáhnout do mezinárodní politiky a prokázat, že jsou pravými delegáty svého národa. V prosinci 1916 formuloval americký prezident W. Wilson dopis, ve kterém žádal bojující strany, aby oznámily své válečné cíle. Státy Dohody 10. ledna následujícího roku uvedly mezi svými cíli i „osvobození Italů, Slovanů, Rumunů a Čechoslováků z cizí nadvlády“.¹³¹

Reprezentanti české politiky setrvali ve svém dosavadním aktivismu a v jeho duchu formulovali v lednu 1917 dokument, v němž prohlašují, že „národ český jako vždycky v minulosti, tak také v přítomnosti i v době příští jen pod žezlem rakouským vidí svoji budoucnost a podmínky svého vývoje“.¹³² Prohlášení sice obsahovalo některé diplomatické formulace a jistě sledovalo i okamžité politické výhody, ale jen těžko mohlo uspokojit protirakousky i protidynamecky smýšlející obyvatele českých zemí, již dva a půl roku sužované válkou. Nehledě na nespokojenou reakci zahraničního odboje, ani doposud klidný národ doma nemohl být takovým vystoupením nadšen. Pověst Českého svazu a Národního výboru narušoval v neposlední řadě i fakt, že místopředsedou prvního z nich byl sociální demokrat B. Šmeral a sociální demokraté, považovaní za vůbec nejaktivnější stoupence dynastie i monarchie, měli zastoupení i v užších výborech obou spolků. Když v dubnu 1917 zachvátila české země dosud nevídaná vlna stávek, hladových a protidrahotných demonstrací, hledali organizátoři těchto akcí kontakt nikoliv s vedoucími sociální demokracie, ale s Antonínem Švehlou a Jiřím Stříbrným. Někde dokonce došlo k přímým názorovým střetům dělnických důvěrníků se sociálně demokratickými vůdci.¹³³

Od nástupu Karla na císařský trůn se jednalo ve vládě o nutnosti svolat opět říšskou radu. Objevily se však požadavky německých nacionalis-

¹²⁹ KLÁTIL, F.: *Republika*, s. 114; SOUKUP, F.: 28. říjen, Díl 1., s. 356–7.

¹³⁰ GALANDAUER, J.: *Bohumír Šmeral*. 2. (1914–1941). Praha 1986, s. 94.

¹³¹ Podle BENEŠ, E.: *Světová válka a naše revoluce*. Sv. 1. Praha 1927, s. 243.

¹³² Právo lidu, 1. 2. 1917. K problematice srov. STRÁNSKÝ, J.: *K historii dopisu Českého svazu hr. Czerninovi 30. ledna 1917*. Naše revoluce 2, 1924, s. 252–260.

¹³³ KÁRNÍK, Z.: *Socialisté*, s. 79.

tů, „předpoklady“, které měly být předtím splněny, což začátek jednání oddalovalo. Teprve v dubnu 1917 bylo rozhodnuto, že nový parlament se sejde bez všech předpokladů a císařským dekretem ze dne 16. dubna byla první schůze svolána na středu 30. 5. 1917. Dva dny předtím se konal významný sjezd zastupitelstva strany národně socialistické, na němž byly určeny směrnice poslanců na očekávaném zasedání říšské rady a byl též zvolen nový výkonný výbor, v jehož čele stanul Václav Klofáč, dosud vězněný, a jako výkonný úřadující místopředseda Jiří Stříbrný.¹³⁴ Jiří Stříbrný také zastupoval stranu při kuloárových jednáních o změně jednacího řádu a o prodloužení poslaneckých mandátů. Právě tato jednání, z nichž později vzešel výbor pro jednací řád, stanovila nakonec i přesný termín konání prvního zasedání říšské rady.¹³⁵

Po třech letech byla tedy konečně opět svolána říšská rada. Před zahájením parlamentu byl vydán a 17. 5. publikován v tisku i manifest českých spisovatelů. Horečné přípravy probíhaly i v Českém poslaneckém svazu. Hlavním úkolem bylo připravit státoprávní prohlášení, neboť bylo zřejmé, že jen těžko bude možno vystačit s tradiční formulí používanou od roku 1879. Návrhy, které byly podány na počátku května, stály na půdě historického státního práva, počítaly s Rakouskem a naopak nehovořily o Slovensku. Projev spisovatelů přinesl nové podněty, které byly vtěleny do kompromisního řešení, jež mělo být schváleno na schůzi parlamentní komise ve Vídni 18. května. Na schůzi se však objevily námitky, které mimo jiných vznesl za národní socialisty Karel Baxa. „V národně sociální straně první zvítězilo mezi poslanci mínění, že projev na radě říšské má hledat řešení mimo rámec Rakouska.“¹³⁶ V tomto duchu načrtl dr. Baxa návrh nového prohlášení, daleko radikálnějšího a vycházejícího z historického státního práva. Nový návrh vstupního projevu se dovolává samostatnosti českého středověkého státu, odsuzuje „cizí panství“, jemuž je český národ podroben a žádá, aby mírový kongres vrátil Čechám samostatnost. Baxův návrh, který se o Rakousku ani nezmiňuje, je radikální variantou historického státního práva a blíží se velezradě na rakouském státě.¹³⁷ Byly podány i další návrhy signalizující radikální ústup od dosavadní aktivistické politiky. Dokonce se objevily i zmínky o Slovensku. Tím se však události natolik urychlily, že došlo k rozporům mezi aktivitou jednotlivců a politikou vedení jejich stran. Proto bylo nutno přenést rozhodnutí do Prahy a na 27. května byla svolána památná společná schůze předsednictva Českého svazu a zástupců Národního výboru.

¹³⁴ ŠOLC, A.: *Črty z historie strany za války*. In: 25 let práce Československé strany socialistické 1897–1922. II. díl Jubilejního památníku Za svobodu národa. Ed. A. Netolic-ký–Němec. Praha 1922, s. 5.

¹³⁵ HABRMAN, G.: *Mé vzpomínky z války*. Praha 1928, s. 207.

¹³⁶ PAULOVÁ, M.: *Tajný výbor*, s. 225.

¹³⁷ Srov. TOBOLKA, Z.: *Politické dějiny*, s. 242; TOBOLKA, Z.: *Státoprávní prohlášení ze dne 30. května 1917*. Naše revoluce 2, 1924, s. 180–181.

Na této poradě předložil Antonín Švehla přítomným postatně stručnější a výstižnější variantu deklarace. Ta nepřehlížela ani slovenskou otázku a vedle historického práva vyzvedla i právo národů na sebeurčení.¹³⁸ Toto prohlášení „zjednálo si většinu pro svoji krátkost a lidovost a protože neopouštělo Slovensko“.¹³⁹ Následujícího dne (28. 5.) konalo zastupitelstvo české strany národně sociální již zmíněnou schůzi, která „skončila apelem na národně sociální poslance, aby se stali tlumočníky ‚nezkreslených tužeb těžce zkoušeného národa‘, spolupracovali ‚pro svéprávnost národa českého‘ a spolu s celou českou delegací uznali, že ‚dnes jde o zachránění cti českého jména‘ a že po otevření parlamentu delegace ‚nemá již práva k pasivitě, protože mlčení činilo by z ní spoluvíníka‘.“¹⁴⁰

Již na cestě do Prahy se objevily výhrady k této variantě provolání. Na jedné straně se jevil některým zástupcům požadavek připojení Slovenska jako maximalistický, na druhé straně se jiným zdál celý návrh málo radikální pro svoji toleranci k habsburské monarchii. Přesto byl na plenárních schůzích Českého svazu 29. 5. ve Vídni text tohoto prohlášení přijat. Ze zastoupených poslanců svůj souhlas s tímto dokumentem odmítlo jen pět – agrárník Prášek a čtyři národní socialisté – Baxa, Konečný, Slavíček a Stříbrný. „Zejména Jiří Stříbrný trval v poradě přímo fanaticky na tom, aby slova o dynastii a mocnářství habsbursko-lotrinském byla již vynechána a aby v prohlášení byl bez obalu vytýčen program československé revoluce zahraniční.“¹⁴¹ Vedle oficiálního prohlášení připravili svůj vlastní dokument i dva poslanci státoprávně pokrokoví, kteří nebyli členy Českého svazu – Antonín Kalina a Václav Prunar.¹⁴²

Dne 30. května 1917 se tedy po více než třech letech opět sešel vídeňský parlament. Schůze byla zahájena v 11,20 hod. a po formalitách byl předsedajícím zvolen dr. Gross z Jihlavy, předseda německého Schulvereinu. Jeho projev však nikdo neposlouchal a očekávalo se vystoupení představitelů slovanských klubů. Naposledy byl učiněn neúspěšný pokus odradit je od přednesení státoprávních ohražení. Za Český svaz pronesl projev jeho předseda Staněk a po něm vystoupil A. Korošec, předseda Jihošlovanského svazu na říšské radě. Oba projevy požadovaly sjednocení

¹³⁸ Přehled složité cesty k českému státoprávnímu prohlášení viz: TOBOLKA, Z.: *Politické dějiny*, s. 239 nn. Podle něj rovněž SOUKUP, F.: 28. říjen, s. 405.

¹³⁹ TOBOLKA, Z.: *Státoprávní prohlášení*, s. 182.

¹⁴⁰ PAULOVÁ, M.: *Tajný výbor*, s. 226.

¹⁴¹ SOUKUP, F.: 28. říjen, Svazek I, s. 406.

¹⁴² K tomuto tématu srov. MALÝ, I.: *K státoprávnímu prohlášení poslance Antonína Kaliny z 30. května 1917. Z historie domácího odboje za války*. Praha 1927. Prohlášení ve skutečnosti připravoval Antonín Kalina, Václav Prunar byl v té době ještě povinen vojenskou službou a nebylo zřejmé, zda jej armáda do 30. 5. vůbec propustí. Státoprávní pokrokáři byli následníky radikálních pokrokářů a státoprávních radikálů, kteří pod hlavičkou státoprávních stran kandidovali v předválečných volbách spolu s národními socialisty. Dr. Karel Baxa, nyní funkcionář strany národně socialistické, byl také původně státoprávním pokrokářem.

národa, ale v českém se hovořilo navíc o přetvoření Rakouska ve „spolkový stát svobodných a rovnoprávných národních států“, zatímco Jihoslované žádali „personální unii... pod žezlem Habsbursko-lotrinské dynastie“. ¹⁴³ Po jihoslovanském prohlášení přečetl svým jménem a jménem kolegy Prunara zvláštní ohrazení ještě A. Kalina. Deklaroval v něm úplnou samostatnost vlastního československého státu, s vyloučením jakýchkoliv zmínek o Rakousku či dynastii. K tomuto projevu se souhlasně připojili někteří radikálové, kteří již dříve pro jeho umírněnost nesouhlasili s oficiálním ohrazením Českého svazu. Těmito radikály mezi národními socialisty byli Baxa, Konečný, Slavíček a samozřejmě Jiří Stříbrný. ¹⁴⁴

K ohrazení českých poslanců se podle předběžné dohody připojili i poslanci jihoslovanští a posléze i polští a ukrajinští. Naopak mezi Němci a zástupci Uher vyvolalo české prohlášení nevěli, pobouření a odpor. Další den parlamentního jednání se odehrával ve znamení bezbarvé trünní řeči císaře Karla. Vlastní jednání byla zahájena 5. 6. 1917 rozpravou o změnách volebního řádu. Pátý jednací den 14. června měl být věnován především rozpočtovým věcem, ale místo toho vypukla senzace. Jiří Stříbrný pronesl svoji pověstnou řeč o útrapách internačního tábora v Thalerhofu.

Podklady o hrůzovládě rakouské válečné justice sbírali příslušníci všech postižených národů – Poláci, Ukrajinci, Italové i Jihoslované. Bylo však otázkou, kdo z poslanců bude mít odvahu jako první vystoupit s tak kritickým projevem. Materiál touto cestou nashromážděný byl totiž značně výbušný a nabízel množství argumentační munice nejen pro nepřátele Rakouska, ale mohl ohrozit i odvážlivce, který s ním manipuloval. Rakouské justici totiž dával záminku, aby jeho autora zatkla, soudila a odsoudila pro velezradu a poškozování vojenských zájmů země. Nelze tedy Stříbrnému upřít jistou dávky odvahy, kterou bylo zapotřebí k tomu, aby válku nazval „třiletým vražděním národů“, jež mělo „ve svých počátcích ráz uchvatitelský“, ale vymklo se všem tyranům z rukou a „bude končiti jako revoluce osvoboditelská pro veškeré národy utiskované v Evropě“. Řeč nebyla jen výčtem obětí thalerhofskeho tábora, ale i plamennou výzvou. Vzrušené konstatování, že „pouta otroctví trhají se v celé Evropě a žádná moc na světě tuto elementární sílu nezastaví“, je i pro Stříbrného signálem k důraznému prosazování československé státnosti. Český národ neúnavně od roku 1848 pracoval k tomu, „aby Rakousko stalo se spravedlivým státem ke všem jej obývajícím národům“. Protože však ně-

¹⁴³ PAULOVÁ, M.: *Tajný výbor*, s. 249.

¹⁴⁴ Za radikála považoval tehdy Stříbrného jednoznačně i E. Beneš. Ve svém memorandu ministru zahraničí Velké Británie lordu Balfourovi píše už 10. 5. 1918 o některých představitelích „Czech union“ (myšleno Českého svazu), kteří odmítají „mít cokoliv společného s Rakousko-Uherskem“ a v závorce uvádí jména poslanců Práška, Stříbrného a Zahradníka. *Srov. Vznik Československa 1918. Dokumenty československé zahraniční politiky*. Ed. A. Klimek. Praha 1994, dok. č. 27, s. 93. Na druhé straně je třeba říci, že Kalinovo prohlášení ani jeden z uvedených radikálů nepodepsal, dokonce ani Prášek, se kterým státoprávní pokrokáři počítali.

mecká byrokracie vypuknutím války odhodila poslední přátelskou masku, musí se i Češi postarat o svoji budoucnost sami. Z toho jasně plyne, že „nemůžeme déle žít v otroctví, nechceme déle živořit, ale musíme žít životem svobodného a volného národa československého“. Stříbrný pak končí okřídleným odvoláním se k Palackému: „Český národ byl před Rakouskem a bude i po něm“.¹⁴⁵ Takový projev byl čirou velezradou.

„Velikost této řeči byla v tom, že při ní poprvé Slované rakouští svorně souhlasili s kritikou rakouských internačních táborů.“¹⁴⁶ Dokonce i velmi zavilí odpůrci Stříbrného uznávají význam tohoto projevu, mezi nimi například anonymní autor z konce 20. let. „Thalerhof byla veliká příležitost pro agitátora velikého stylu, jakým byl a je Stříbrný. Poměry v rakouských zajateckých táborech zasluhovaly objasnění, v Thalerhofu byly nejhroznější. Informovat o nich svět z konečně otevřených oken rakouského parlamentu, mělo svůj význam, a drastickým vyličením těchto poměrů vyvolala skutečně řeč Stříbrného za hranicemi vzrušení.“¹⁴⁷ Také F. Klátil, který nepatřil zrovna k zásadním stoupencům Stříbrného politiky konstatoval, že Stříbrného projev velmi posílil odbojové snahy a naděje národa.¹⁴⁸ Dokonce B. Šantrůček, který byl oficiálním životopiscem Klofáčovým, tedy již z principu musel být odpůrcem Stříbrného postojů, musí uznat: „Za války dostal se Stříbrnému do rukou materiál o poměrech v koncentračním táboru v Thalerhofu, dal si z ní sestavit řeč a jakmile byla v roce 1917 uvolněna vídeňská říšská rada, přednesl ji jako doklad rakouského válečného furoru.“ A trochu závistivě dodává: „Řeč zapůsobila v celém národě a měla ohlas i za hranicemi. Stříbrný se stal přes noc slavným.“¹⁴⁹

Šantrůček jako jediný zpochybňuje Stříbrného autorství této parlamentní řeči, ačkoliv všichni věděli, že Stříbrný poznal prostředí tábora z autopsie.¹⁵⁰ Podle svědectví parlamentního zpravodaje a člena národně sociální strany E. Šimka¹⁵¹ sbíral Stříbrný fakta a také řeč vypracoval pře-

¹⁴⁵ PAULOVÁ, M.: *Tajný výbor*, s. 263. Text Stříbrného projevu v příloze této práce.

¹⁴⁶ CHMELÍK, A.: *Odboj. Revoluční činnost dělníků za války*. Praha b. d. (1927), s. 155.

¹⁴⁷ Jiří Stříbrný – *Portrét politického demagoga a zakladatele nemravného tisku, píše demokrat*. Praha b. d., s. 26. V tomto spisku se také v jednom z mála případů objevila poznámka o neautentičnosti Stříbrného projevu. Autor odkazoval na informace z fejetonu Jana Chluma. Viz CHLUM, J.: *V červánkách svobody*. Bezručův kraj, 28. října 1922.

¹⁴⁸ KLÁTIL, F.: *Republika*, s. 163.

¹⁴⁹ ŠANTRŮČEK, B.: *Tisíc devět set dvacet šest*. In: Buřiči a tvůrci 1897–1947. Praha b.d. (1947), s. 226.

¹⁵⁰ To jej spojuje s původcem anonymní brožury proti Stříbrnému z poloviny 20. let, pokud ovšem nejde o stejného autora.

¹⁵¹ Emil Šimek narozený 25. 3. 1882 v Loučanech byl před válkou parlamentním zpravodajem Českého slova. Po jeho zastavení 14. 9. 1914 odešel do svého rodiště na Moravu a roku 1915 byl povolán do armády. Jako voják domobranu sloužil do r. 1917 v Olomouci a po znovuootevření parlamentu si vymohl zproštění vojenské služby. Stříbrný byl prvním člověkem, který se mu po příchodu do Vídně zmínil o nějaké odbojové organizaci. Šimek poté pracoval jako vídeňská spojka Maffie a r. 1918 vy-

vážně sám. Jen některé části mu pomáhal stylizovat Šimek a on také přeložil celý projev do němčiny. Jako tiskový zpravodaj měl k dispozici rozmnožovací stroj, na kterém zhotovil prvních deset kopií. Další vznikly později v Praze a dokonce i za hranicemi, kam se projev rozšířil. „Pojem Thalerhofu splynul se jménem Jiřího Stříbrného pro celou generaci.“¹⁵² Po válce si možná ani sám Stříbrný neuvědomil dosah své řeči. Stejně nedostatečně ji ocenili i českoslovenští politikové a historikové tohoto období – např. Tobolka.¹⁵³ Stříbrného odvážný projev měl totiž dějinný význam v té době netušený. Spolu s dalšími prohlášeními převážně slovanských poslanců o hrůzách perzekuce to byl jeden z předních motivů pro vyhlášení amnestie.¹⁵⁴

Stříbrný si vždy na svém parlamentním vystoupení ze 14. června zakládal. Později vzpomínal na události válečných let 1917–18 velmi nadnesenými slovy, která inspirovala i mnohé další autory. Ve svých nepublikovaných pamětech říká: „Jsem proto na to hrdý, že jsem byl prvním mluvčím Slovanů na říšské radě, který na tato zvěrstva v dvouhodinové řeči upozornil. Dojem byl zdrcující. Celá sněmovna poslouchala se zatajeným dechem. Posl. Kratochvíl dostal nervový záchvat a křičel zoufale: ‚Můj ubohý syn je tam také‘, rval si vlasy, dokud jej sněmovní sluhové nevynesli. Dva polští poslanci omdleli. K řečnické tribuně dotlačil se předseda Svazu Fr. Staněk a volal na mne: ‚Jiří přestaň, stane se neštěstí!‘ Pokračoval jsem však dále a fakta přednesená byla tak zdrcující, že odzbrojila i největší německonacionální křiklouny. Toho jsem použil, abych přešel k politickému závěru a prohlásil, že jsme s Rakouskem hotovi, že se hlásíme k republice. Bylo to snad také poprvé, co český poslanec ve Vídni vyslovil tato slova.“¹⁵⁵ I po dvaceti letech se jeho strana, ačkoliv již dávno nebyla socialistická, vracela k tomuto památnému projevu. Dne

tvořil zpravodajskou kancelář ve Vídni. Po vzniku ČSR v diplomatických službách, zemřel 22. 4. 1957.

¹⁵² PAULOVÁ, M.: *Tajný výbor*, s. 264.

¹⁵³ Tobolka věnuje celé akci jedinou větu: „Dne 14. června r. 1917 podal poslanec Stříbrný obraz hrůzného stavu v koncentračním táboře v Thalerhofu, kde četní čeští lidé, zvláště politikové, byli vězněni.“ TOBOLKA, Z.: *Politické dějiny*, s. 253.

¹⁵⁴ Srov. POLZER-HODITZ, A.: *Kaiser Karl*. Wien 1928, X. kapitola, s. 109 nn.

¹⁵⁵ HŮ, Stříbrný, J.: Paměti, Svazek II, s. 49. Na projev vzpomínají i František Soukup či Jan Hajšman. SOUKUP, F.: 28. říjen, Svazek I, s. 436. „Za řeči posl. Stříbrného došlo k bouřlivým scénám. Řeč ta působila tak mocně, že poslanec Frant. Kratochvíl ze Žižkova dostal nervový záchvat, bil se v prsa a volal: ‚Můj syn, můj ubohý syn! Stydím se, stydím!‘ – Omdlel a musil být vyneszen ze sálu.“ HAJŠMAN, J.: *Maffie v rozmachu*, s. 101. „... na téže schůzi vystoupil poslanec Stříbrný a pronesl památnou řeč o Thalerhofu. Při té bylo takové vzrušení, že Mladočech Kratochvíl utrpěl otřes nervů a ztratil vědomí, ministr zeměbrany generál Georgi a ministr vnitra stáli v kuloárech s výrazy uličníků, kteří vytloukli u souseda okna a krčili za plotem rameny, že za to nemohou.“ Materiály srov. Archiv LSNS, karton 33, Thalerhof.

13. června 1937 bylo celé číslo Nedělního listu věnováno rozhovoru s J. Stříbrným o řeči thalerhofske.¹⁵⁶

Přibližně v době, kdy pronášeli poslanci na říšském sněmu české státoprávní ohrazení, konala se ve Stockholmu mezinárodní socialistická konference.¹⁵⁷ Patří k méně známým faktům, že na konferenci socialistické internacionály do Stockholmu měli odjet i představitelé národních socialistů. Ti se sice k internacionále nepočítali, neměli s ní ani žádné styky a jejich řečníci by se proto asi jen těžko prosazovali, ale vedení strany uvítalo tento krok jako výborný tah proti sociální demokracii. „Zástupci Dělnické Rady jednali s posl. Stříbrným o tom, zdali by strana národních socialistů neměla vyslati svého zástupce do Štokholmu, aby paralysovali vliv zástupců sociální demokracie na mezinárodním fóru socialistických pracovníků. Česká národněsociální strana o těchto věcech uvažovala a přihlásila na mezinárodní socialistickou konferenci své delegáty: posl. br. Stříbrného a redaktora br. Šimka, kteří však neobdrželi od vídeňských úřadů povolení k odcestování, čímž jejich snaha, informovati cizinu o správném smýšlení českého lidu touto cestou selhala.“¹⁵⁸ Takže zatímco sociální demokraté pasy obdrželi a v klidu odcestovali, národní socialisté mohli o sobě opět hovořit jako o „pronásledované revoluční straně“ a horlit v dělnických radách proti „cizácké internacionále“.¹⁵⁹

Za této politické situace pronikal do českých zemí ohlas únorové revoluce v Rusku a politická situace rakouské vlády se začala prudce zhoršovat. V průběhu prvních měsíců roku 1917 výrazně vzrostla role tzv. dělnických důvěrníků. Jejich sbory se staly revolučnějšími a vedly k radikalizaci odborových organizací, které byly doposud především v rukou sociální demokracie. Negativní vztah k sociální demokracii byl nejzřetelnější v Praze, kde současně důvěrníci vytvořili nejjednodušší opozici a stali se „kádreem, který měl, jak se později ukázalo, regenerovat téměř neexistující národně sociální stranu“.¹⁶⁰ Dělníčtí důvěrníci se sice dosud veřejně nedistancovali od sociálně demokratických odborů, ale řada z nich byla zvolena proti vůli soc. demokratických předáků. Vyskytovaly se i případy,

¹⁵⁶ Nedělní list, 13. 6. 1937. Zajímavé je, že jediným významným článkem kromě onoho vzpomínkového je stať s titulkem „Osm vůdců rudé armády popraveno“.

¹⁵⁷ Delegace Československé sociální demokracie vystupovala na jednání ve dnech 26. a 27. června 1917. Celkově trvala konference od 19. 5. do 10. 11. 1917. Srov. HABRMAN, G.: *Mé vzpomínky z války*. Praha 1928, s. 153 nn.

¹⁵⁸ CHMELÍK, A.: *Odboj. Revoluční činnost dělníků za války*. Praha b.d. (1927), s. 82.

¹⁵⁹ Na přelomu května a června navštívili Stockholm i delegáti centralistického směru v soc. demokracii – E. Burian a V. Stein. Srov. HABRMAN, G.: *Mé vzpomínky*, s. 177. Následovali je autonomisté – Ant. Němec a Gustav Habrman odcestovali již 16. 6., Bohumír Šmeral je následoval o dva dny později. Srov. KÁRNÍK, Z.: *Socialisté*, s. 95. Zprávu podává i E. Beneš, který příjezd datuje na 18. 6. v případě Němce a Habrmana a na 22. 6. u Šmerala, který se zastavil v Berlíně a Kodani. BENEŠ, E.: *Světová válka a naše revoluce*. Sv. 1, s. 472.

¹⁶⁰ KÁRNÍK, Z.: *Socialisté*, s. 66.

kdy sociálně demokratičtí důvěrníci vystoupili ze strany či odborů a přestoupili k národním sociálům.¹⁶¹ V den zahájení říšské rady vstoupily do stávky pod vedením svých důvěrníků všechny významnější pražské kovodělné podniky. Deputace vyslaná k místodržiteli žádala splnění požadavků, jako bylo zlepšení zásobování, osvobození politických vězňů, splnění národně politických požadavků a uzavření míru. Akce byla zaměřena jak proti Šmeralovi a jeho křídlu v sociální demokracii, tak proti vedení Českého svazu.¹⁶² Do vedení dělníků se postupně dostali nacionálně naladění dělníci předáci a pod jejich řízením demonstrace pokračovaly.

Užší výbor důvěrníků potom sepsal požadavky pro Český svaz a Národní výbor. „Požadavky shrnul na základě dřívějších důvěrnických návrhů a usnesení br. Ant. Chmelík, jehož také schůze 1. června 1917 v hostinci „U koruny“ v Karlíně pověřila jednáním s poslanci. (...) Br. Chmelík sešel se nato v neděli 3. června v kavárně „U zlaté husy“ s poslancem Stříbrným a tajemníkem Hrizbylem. Tu po několikahodinné poradě formuloval J. Stříbrný požadavky Chmelíkem přednesené...“¹⁶³ Dne 4. června tento dokument schválila schůze důvěrníků. Přítomný Šmeral prý s projevem nesouhlasil, ale nakonec jej vzal na vědomí. V další debatě vystoupil i Jiří Stříbrný. „Poslanec br. Jiří Stříbrný ubezpečil důvěrníky dělnictva, že požadavky jejich budou jistě mít rozhodující vliv na směrnice poslaneckého klubu, poněvadž je to vůle pracujících vrstev, byť i jen určité části národa, které v tak vážné době nesmí se přezírat! Zdůraznil dále, že předsednictvo poslaneckého svazu uznává radu dělnických výborů jako autoritu dělnického hnutí a že jest ochotno ke každé spolupráci.“¹⁶⁴

Současně se zostřením sporů o vedení dělnictva mezi oběma socialistickými stranami, začala se po vzoru Ruska šířit mezi dělníky myšlenka společné dělnické organizace. Podle svědectví účastníků vznikla spontánně na jedné schůzi myšlenka dát tomuto důvěrnickému sboru v Praze název Dělnická rada.¹⁶⁵ Myšlenku uvítali národní socialisté a nabídli Dělnické radě i finanční podporu. Sekretariát České obce dělnické pozval Dělnickou radu k jednání o všech otázkách dělnictva a dal se vlastně plně do jejích služeb. „Byli to zejména vedle posl. Jiřího Stříbrného, posl. Slaviček, Modráček, starosta České obce dělnické (ČOD) Jan Hrizbyl, tajemník sladovnických dělníků Jos. Vosecký, tajemník ČOD Josef Svozil, ředitel nem. pokladny Rud. Laube a tajemník dřevopracovníků Jos. Tůma, tajemník kovopracovníků Fr. Mimra a celá řada ostatních pracovníků z odborů-

¹⁶¹ TYŽ: *Za československou republiku rad*, s. 16.

¹⁶² Srov. KAŠK, V.: *Snahy o jednotnou reformistickou stranu v letech 1917–1918 a jejich porážka*. Praha 1961, s. 26.

¹⁶³ CHMELÍK, A.: *Odboj*. Revoluční činnost dělníků za války, Praha b.d. (1927), s. 53.

¹⁶⁴ Tamtéž, s. 55.

¹⁶⁵ Přesné datum vzniku dělnické rady nelze zjistit. Bývá někdy kladeno na 6. červen, ale častěji až do období konce června – července. Srov. KÁRNÍK, Z.: *Za československou republiku rad*, s. 17.

vých organizací národně sociálních. Pokud byli v Praze k dispozici; všichni projevíli dobrou vůli spolupracovati na jednotné odborové organizaci dělnické.“¹⁶⁶

Tak se vlastně rodilo nové jádro strany národně socialistické, nezátěžené dávným antagonismem vůči sociální demokracii, posílené radikálními dělnickými důvěrníky, kteří v perzekuovaných představitelích národních socialistů viděli mučedníky boje za lepší budoucnost. V této atmosféře, hned jak se v dubnu vrátil do civilního života, na sebe Jiří Stříbrný strhl vedení a národně sociální stranu převedl do radikálního tábora.¹⁶⁷ Především s ním se sblížili představitelé Dělnické rady a na něj se také koncem dubna obrátila skupina kolem časopisu *Národ*, aby jej získala pro spolupráci.¹⁶⁸ Postup Českého svazu vyvolával totiž znepokojení i u řady politiků, kteří očekávali v budoucnu výrazné změny a obávali se, že se na nich pro své případné zaváhání nebudou moci podílet. „Ústřední myšlenkou opoziční skupiny kolem *Národa* bylo vytvořit jednotnou radikálně nacionální stranu.“¹⁶⁹ Sešli se v ní proto příslušníci a stoupenci části mladočechů, skupiny realistů, státoprávních radikálů i národních socialistů. Ze stejného okruhu, přesněji z jeho části tvořené kulturními činiteli, vyšla iniciativa k sepsání manifestu 222 spisovatelů, který vešel ve známost v květnu 1917.

Vedle toho se v dubnu a květnu 1917 postupně formovala skupina, která pracovala na obnovení strany národně sociální a jejích odborových a hlavně politických organizací. Tato skupina vydala koncem června 1917 první číslo časopisu *Česká demokracie*,¹⁷⁰ kde se již od čísla následujícího objevila oficiální organizační rubrika české strany národně sociální. Nešlo jen o navázání tradic. Klofáč byl ještě stále uvězněn a na jeho místě už působil Jiří Stříbrný, který „byl jednou z hlavních postav regenerace strany národních sociálů, ostřílený politik bez skrupulí a parlamentní specialista...“¹⁷¹ Vedle něj se objevují další významní mužové politiky. Někteří později stanou na předních místech národně socialistické strany – dr. Emil Franke, prof. František Krejčí; jiní odejdou za kariérou ministerských úředníků jako Jan Hajšman a další předčasně opustí politiku či tento svět jako ing. Josef Záruba-Pfeffermann či prof. Jan Heidler. Ti všichni byli spojeni pod praporem jednoty českého, národně uvědomělého dělnictva, ovládnutí ideou samostatného státu, v němž se lidu dostane politické svobody a velikých sociálních ústupků. Všichni byli přesvědčeni a později zdůrazňovali, že chtěli založit „stranu pro Masaryka“.¹⁷² Sou-

¹⁶⁶ CHMELÍK, A.: *Odboj*, s. 84.

¹⁶⁷ Srov. GALANDAUER, J.: *Bohumír Šmeral*, 2., s. 95.

¹⁶⁸ První číslo časopisu *Národ* vyšlo 8. 3. 1917. Soustředila se kolem něj skupina lidí, z nichž nejaktivnější byli Jan Hajšman, Jaroslav Kvapil či manželé Štychovi.

¹⁶⁹ KÁRNÍK, Z.: *Socialisté*, s. 66.

¹⁷⁰ *Česká demokracie*, č. 1, 29. 6. 1917.

¹⁷¹ KÁRNÍK, Z.: *Socialisté*, s. 67.

¹⁷² Tamtéž.

časné je spojovala i opozice vůči jakékoliv podobě aktivismu, přičemž marxismus v ideologii sociální demokracie z ní činil nepřítele dvojnásobného.

U zakladatelů České demokracie nelze zjednodušeně říci, že měli v úmyslu přednostně obnovit národně sociální stranu. Skupina politiků kolem tohoto časopisu hledala kontakty i se sociálními demokraty, zejména s Josefem Hudcem a Gustavem Habrmanem. Velmi brzy se však stal blízkým spolupracovníkem České demokracie Jiří Stříbrný, který využíval jejích stránek vzhledem k zastavení veškerého národně socialistického tisku zejména jako platformy své strany. Vzhledem k tomu, že časopis byl doplněn pondělníkem, vycházel fakticky obden, a to v nemalém nákladu, který dosahoval až 25 000 výtisků. Národní socialisté nebyli pochopitelně socialisty v marxistickém slova smyslu. Nemohli však přehlédnout, že za svoji současnou pozici vděčí zejména radikalizaci dělnictva. Dělníci byli plni národně osvobozeneckých a demokratických myšlenek a nacionální radikalismus jim splýval s radikalismem sociálním. Škola války a revoluce (třeba jen ruské) je přesvědčila o nutnosti státi se socialisty.¹⁷³ Nacionálně radikální dělníci důvěrníci však nebyli slepým nástrojem v rukou Stříbrného. Naopak intelektuálové se jim přizpůsobovali a chtěli-li zůstat vedoucí silou hnutí, museli přijímat, třeba i nechtě, dokonce i myšlenku stávek a socialismu. Dá se říci, že demokratické, národní i sociální cíle v této době splynuly.

Chmelík charakterizoval názory dělnických důvěrníků v létě 1917: Věděli, že „demokracie a socialismus budou hráti význačnou roli v lidské společnosti (...) Třebaže neměli v úmyslu, aby socialisté uchopili moc ve státě, jako se stalo v Rusku, přece jen byli přesvědčeni, že jakmile poleví lítice válečná ..., pak myšlenka rovnosti a volnosti lidské bude slaviti své vítězství.“¹⁷⁴ Kdyby se národní socialisté nepřihlásili k těmto dělnickým ideálům, zůstali by politickými outsidersy. Tlak nebyl veden jen ze strany dělnických důvěrníků, ale i z řad opozice v sociální demokracii, s níž měli čeští socialisté shodné cíle. Ta je nutila, aby se přihlásili k socialismu a mohli tak bojovat proti Šmeralovi jeho vlastními zbraněmi. V redakci České demokracie se však socialisté marxistického ražení nenacházeli. Hovořili-li se v některých člancích o Marxovi, tak jen zcela akademicky nebo jako o „pangermanismem uneseném státníkově“. Závěr jednoho z příspěvků, že totiž pro socialismus bude marxismus poučením, vyznívá pro marxismus jen zdánlivě pozitivně. Přečtení celé stati vede k poznatku, že je myšleno poučení negativní, tedy signál o tom, kudy cesta nevede.¹⁷⁵

Z praktického hlediska měl obrovskou zásluhu o vytvoření politického programu českých socialistů v této době zejména Emil Franke. Již od

¹⁷³ Tamtéž, s. 105.

¹⁷⁴ CHMELÍK, A.: *Odboj*, s. 140.

¹⁷⁵ Česká demokracie č. 1, 29. 6. 1917; č. 2, 6. 7. 1917; č. 3, 13. 7. 1917; č. 5, 27. 7. 1917 a č. 12, 24. 8. 1917. Akademicky se vyjadřoval zejména prof. Krejčí, radikálnější byl Josef Hudec, zejména v článku *Marx o českém národě*.

šestého čísla České demokracie psal do ní programové články, ve kterých vyzýval mimo jiné k politické koncentraci, reagoval pozitivně na výzvy sociálních demokratů ke spojení a posloužil této myšlence i tím, že socialismus definoval jako „účelnou a cílevědomou“ organizaci národní společnosti, přijatelnou pro všechny strany.¹⁷⁶ Franke byl do strany získán Jiřím Stříbrným a měl za sebou politickou minulost mladočecha a agrárníka. Pro dosažení ideologické shody s opozicí sociální demokracie byl však nepostradatelný. Jako ctitel syndikalismu zněl v jedné tónině s F. Modráčkem, známým průkopníkem socialistického družstevnictví.¹⁷⁷ Reflektoval tím vlastně novou situaci, která ve straně českých socialistů vznikla v červenci 1917 po propuštění Klofáče z vězení.¹⁷⁸

Přestože byla všeobecná amnestie vyhlášena již 2. července, vztahovala se jen na zločin velezrady a ostatní trestné činy politického rázu. Zločiny proti válečné moci státu však do ní zahrnuty nebyly a trest mohl být prominut jen v případě, že motivy zločinu byly zjevně politické. To však znamenalo prozkoumání trestních akt a rozřídění velezrádců. Tím se stalo, že Choc, Buřival, Netolický a Vojna a vedle nich třeba i Viktor Dyk byli propuštěni ihned, zatímco Kramář, Rašín, Jaroslav Preiss a další museli čekat na přezkoumání svých akt. Největší boj však byl právě o Václava Klofáče. Ten totiž ještě nebyl odsouzen, ba co víc, žaloba na něj byla podána až 24. 5. 1917. Byl tedy fakticky pouze ve vazbě a ministr zeměbrany v imunitním výboru byl zásadně proti přerušení trestního řízení proti němu. Předsednictvo Českého svazu prosazovalo uznání Klofáčovy imunity a dr. Soukup intervenoval osobně na všech rozhodujících místech. Když bylo konečně rozhodnuto zakročit kolektivně, ujal se iniciativy Jiří Stříbrný. Z jeho podnětu byla vytvořena delegace, ve které byli čeští poslanci Staněk, Soukup a Stříbrný, za Poláky posl. Włodimierz Tetmajer, za Ukrajince posl. Ladislaus Czaykowski, za Jihoslovany posl. Matko Laginja. Deputace jednala 10. července s předsedou vlády Seidlerem o urychleném propuštění všech dosud vězněných, na které se vztahovala amnestie

¹⁷⁶ Česká demokracie č. 6, 3. 8. 1917; srov. i KÁRNÍK, Z.: *Socialisté*, s. 109–110.

¹⁷⁷ K tomu tehdy aktuálně MODRÁČEK, F.: *Samospráva práce*. Praha 1918.

¹⁷⁸ Všeobecná amnestie byla vyhlášena 2. 7. 1917, shodou okolností v den bitvy u Zborova. Václav Klofáč byl propuštěn mezi posledními českými politickými vězni, ačkoliv jako říšský poslanec byl okamžikem svolání parlamentu opět chráněn všeobecnou imunitou. V datu se však údaje rozcházejí. „Týden po vyhlášení amnestie, jako jeden z posledních propuštěn byl na svobodu Klofáč 7. července 1917 o čtvrté hodině odpolední.“ ŠANTRŮČEK, B.: *Václav Klofáč (1868–1928). Pohledy do života a díla*. Praha 1928, s. 156. „Dne 10. července 1917 vyšel konečně i Václav Klofáč po žalařování skoro tříletém na svobodu.“ SOUKUP, F.: 28. říjen, Svazek I, s. 462. „Teprve za šest neděl, dne 12. července 1917, se za Klofáčem zavřely brány rakouských žalářů a před ním se otevřely brány rakouského parlamentu.“ Tamtéž, s. 155. Nejpravděpodobnější je asi termín 7. 7., neboť 10. 7. již zpráva pronikla na veřejnost. „Poslanec Klofáč byl propuštěn v sobotu (7. 7. 1917 připadl na sobotu, pozn. L. V.) ve 3 hodiny odpoledne z vídeňského posádkového vězení...“ *Cestou k osvobození. Obrazy a vzpomínky 1848–1918*. Red. R. Hudec. Praha 1924, s. 420.

a také o zastavení dosud neskončených trestných řízení. Jednání bylo úspěšné, ačkoliv v hlavní osobě se minulo účinkem. Václav Klofáč byl mezitím propuštěn, takže celá akce pouze urychlila konečné propuštění Kramáře a Rašína.¹⁷⁹

Ačkoliv prožil ve vězení tři roky, během kterých mu onemocněla žena a syn padl na frontě, pustil se Václav Klofáč hned po návratu do politické práce. Jako stoupenec myšlenky sjednocení městských stran se státoprávně radikálním programem svolal 19. 8. 1917 do Luhačovic, kde se zotavoval, první poradu, na níž se čeští a slovenští politikové podobného zaměření měli dohodnout, zda je možné soustředit politické síly pod vlajkou sjednoceného socialismu a vytvořit tak „velikou stranu české demokracie a českého socialismu“.¹⁸⁰ Projevily se však důsledky Klofáčova tříletého vyřazení z politiky. Klofáč původně nechtěl pozvat na jednání mladočechy, ačkoliv ti se mezitím propracovali z aktivismu až do čela boje o vlastní stát. Samo vedení této strany se nechtělo předčasně profilovat. Stále probíhal souboj mezi Zdeňkem Tobolkou a Františkem Síslem jako představiteli bývalé a nové orientace Národní strany svobodomyslné a čekalo se na Kramářovo stanovisko. Jednání v Luhačovicích nebyla dokončena a sám Klofáč měl pochybnosti o možnostech spolupráce s mladočechy vůbec a s Kramářem zvláště.¹⁸¹

Z tohoto pohledu luhačovické porady skutečně zklamaly. Ačkoliv se Franke a další programoví činitelé snažili přizpůsobit této linii, Klofáčův cíl nebyl realizovatelný. Mladočeši, státoprávní pokrokáři, moravští lidoví pokrokáři i další budovali stranu Kramářovu. Socialistický radikalismus jim byl cizí a stejně tak představa, že by mladočeši měli ztratit svůj politický monopol podepřený státoprávním programem. Autoři z České demokracie se z jejich hlediska jeví jako příliš levicoví, ačkoliv pro ortodoxní socialisty to byli jen teoretičtí tlachalové. Tak se stalo, že na další poradu, která proběhla 30. 8. 1917 v Turnově, už zástupci České demokracie ani nejeli.¹⁸² Naopak se v tisku objevily jisté zmínky o tom, jak V. Klofáč za zády členů své strany pletichařil s pravicí. Radikální skupina mezi českými socialisty se zatím myšlenkově přiblížila modráčkovcům a bylo tedy zřejmé, že je třeba vymyslet nový sjednocující program. Těžko si mohl někdo myslet, že se přes Klofáče podaří smířit Modráčka s Kramářem.¹⁸³

¹⁷⁹ Tamtéž, s. 421; SOUKUP, E.: 28. říjen, s. 462.

¹⁸⁰ KLÁTL, F.: *Republika*, s. 125. Srov. i KARNÍK, Z.: *Socialisté*, s. 110.

¹⁸¹ PAULOVÁ, M.: *Tajný výbor*, s. 312.

¹⁸² Na jednání byli přítomni za národní socialisty pouze Václav Klofáč, Jiří Stříbrný a Emil Šimek. Celou prezenční listinu uveřejnil J. STRÁNSKÝ v článku *O věrnosti a zradě*, Lidové noviny, 5. 9. 1937.

¹⁸³ V Praze bylo 26. 9. 1917 rozhodnuto pokračovat v jednáních započatých v Luhačovicích a Turnově. Byla odmítnuta varianta, že by nové politické uskupení mohlo být socialistické. Po odpadnutí národních socialistů se nakonec 9. 2. 1918 vytvořila strana

Nový program byl nutný i proto, aby strana českých sociálů nezanikla vůbec. F. Modráček totiž došel k přesvědčení, které také veřejně hlásal, že totiž radikální dělnictvo spojuje ve svých myšlenkách revoluci národní s revolucí socialistickou a naopak špičky národních socialistů se paktují s mladočechy. Co je tedy snazšího, než stranu rozpustit s tím, že každý půjde za hlasem svého srdce. To byla myšlenka tak reálná, že polekala i samotného Klofáče. Nechtěl přenechat monopol na dělnické hnutí sociálním demokratům a sám se odebrat do Kramářova orchestru a hrát tam druhé housle. V Turnově se jevil Klofáč jako poslední z národních socialistů, který ještě doufal v dohodu. I Stříbrný získal na celou věc vlivem České demokracie ostřejší pohled a byl ke kontaktům na obě strany ostražitější.

Plán jednotné strany byl tedy pohřben a zůstal jen státoprávní poslanecký klub založený 26. 9. 1917. Ten dočasně zachraňoval postavení národně socialistické strany, neboť Václav Klofáč byl jeho předsedou. Posty místopředsedů zaujímali dr. Körner (mladočech) a dr. A. Stránský (moravský pokrokář), jednatelem byl A. Kalina (státoprávní pokrokář).¹⁸⁴ Naopak představitelé České demokracie si rozchodem s mladočechy a neúčastí na turnovských poradách uvolnili ruce pro přijímání socialistických teorií. A protože tato skupina patřila k intelektuálnímu centru strany (zejména E. Franke), vedení národních socialistů je muselo respektovat. Byl tak učiněn rozhodující krok pro politickou budoucnost strany na dlouhá léta. „Praktická politika národních sociálů se obrátila novým směrem – k českému socialismu, resp. k budování strany českého socialismu ve spolupráci s Českou demokracií, s těmi realisty, kteří nešli za P. Šamalem, J. S. Macharem, J. Kvapilem a jinými ke Kramářovi, ale s anarchokomunisty a konečně s opozicí v československé sociální demokracii. Sporným problémem již nebylo to, zda se vůbec hlásit k socialismu, nýbrž jen to, jak jít daleko.“¹⁸⁵

Ze státoprávního hlediska byla národně socialistická strana radikální, otázka státního práva byla pro ni nesporná. Franke pak doplnil historické právo o moderní právo národní, které by umožnilo kalkulovat i se Slováky. Když se ukázalo, že se nad Českou demokracií stahují mraky, rozhodla se redakce pro principiální vyjádření – 30. číslo vyšlo s přílohou uvedenou palcovým titulkem: „Jen samostatný, všemi znaky svrchovanosti vypra-

České státoprávní (později národní) demokracie, do které vešli pod vedením Karla Kramáře mladočeši, státoprávní pokrokáři, pokrokáři a zástupci Pokrokové strany lidu na Moravě (A. Stránský). Později se připojily i pozůstatky Národní strany (staročechů). Srov. PAULOVÁ, M.: *Tajný výbor*, s. 316.

¹⁸⁴ Klub čítal celkem 27 poslanců a byl po agrárním klubu nejsilnější. Také se jako celek přihlásil do Českého svazu, takže od této chvíle patřili všichni čeští poslanci (včetně státoprávních pokrokářů) do jednotné politické reprezentace. Bylo zřejmé, že toto uskupení není trvalé, ale mělo za cíl dočasně zatlačit do pozadí mladočeské aktivity. Srov. TOBOLKA, Z.: *Politické dějiny*, s. 273 nn.

¹⁸⁵ KÁRNÍK, Z.: *Socialisté*, s. 111.

vený stát československý ve svazku svobodných národních států Evropy. – Žádná samospráva, žádná federalizace!“¹⁸⁶ Postoj redakce byl jasný: samostatný stát je nutností, ten pak může uvažovat o tom, s kým uzavře případnou federaci. Autoři rovněž nepochybovali o německém pohraničí, které stejně jako Slovensko mělo náležet k novému státu.

Posílení významu skupiny České demokracie pro celkovou politiku strany národních socialistů změnilo vztah k opozičním skupinám v sociální demokracii. Předpoklad, že vedení strany se spojí se stranami měšťanskými a tím se zlikviduje a umožní odchod řadového členstva do sociální demokracie, se nesplnil. K opozici sociální demokracie se obracela celá národně socialistická strana. V září 1917 zahájili národní socialisté zásadní kampaň proti Šmeralovi, ke které se připojili i anarchisté. Dr. B. Vrbenský napsal tehdy dva velmi ostré články, v nichž charakterizoval Šmerala jako „imperialistického socialistu“ a „ideového spoluvníka nynější války světové“.¹⁸⁷ Národní socialisté s pomocí anarchokomunistů ovládli pražskou dělnickou radu a zapojili ji do své odborové ústředny (ČOD – Česká obec dělnická). Útoky na Šmerala byly doplněny stejným množstvím oslavných článků, oceňujících význam Modráčkovy opozice. Za tu cenu se redakce České demokracie rozešla i s Viktorem Dykem, který byl posledním „nacionálním radikálem protisocialistického ražení“.¹⁸⁸ Spojení s opozicí v sociální demokracii mělo být provedeno na základě potřeby „osvobodit české dělnictvo od nezdravého a nebezpečného německého materialistického a třídního socialismu dosavadní strany sociálně demokratické“.¹⁸⁹

Tento přístup vyhovoval Modráčkovi, ale méně již ostatním opozičním skupinám uvnitř sociální demokracie. Národní socialisté proto museli vytvořit program, který by byl obecněji přijatelný. Nelehkého úkolu se ujal opět Emil Franke. Do programové komise byl spolu s prof. Krejčím, Svozilem a dr. Brožem navržen již po luhačovických poradách. V návrhu programu byly vyzvednuty tři hlavní body: I. Odmítnutí reformismu, dosavadní řád musí být zrušen a nahrazen „socialistickým zřízením“. II. Odmítnutí pojmu tříd z hlediska historického materialismu. Dělitko mezi třídami je ve skutečnosti idealistické (ideální), proto se třídní boj vylučuje. Proletář není omezen na dělnickou třídu. III. Internacionalismus nesmí být přisluhováním Němcům, ale „spoluprací rovných socialistických národních společností“.¹⁹⁰

¹⁸⁶ Česká demokracie, č. 30, 26. 10. 1917. Cenzura byla natolik zmatena opovržlivostí redakce, že vyškrtnla pouze slovo „československý“. Týden nato (přesně 8. 11.) byla Česká demokracie úředně zastavena a přes protesty celého Českého svazu již nebyla v žádné podobě obnovena.

¹⁸⁷ Česká demokracie, č. 18, 14. 9. 1917; č. 20, 21. 9. 1917.

¹⁸⁸ KÁRNÍK, Z.: *Socialisté*, s. 157.

¹⁸⁹ Česká demokracie, č. 14, 31. 8. 1917; č. 26, 12. 10. 1917.

¹⁹⁰ ALSNS, kart. 47, Zpráva k VIII. sjezdu strany.

Franke tak spolu s Modráčkem položil základy „českému socialismu“.¹⁹¹ Nastoupenou linií podpořil i F. V. Krejčí článkem v Akademii, který přílehně nazval „K filosofii českého socialismu“.¹⁹² Podařilo se mu v něm navodit koncepci blízkou Modráčkovi a ústupem od marxismu naznačit možné další sblížení národních socialistů skupiny České demokracie se soc. demokratickou opozicí. Mezi vedoucími činiteli sociální demokracie se vedle Modráčka postupně zapojoval do činnosti související s akcemi pražské dělnické rady zejména G. Habrman. Zatímco uvnitř strany se vedl boj mezi vedením a radikálními socialisty, došlo k separátním jednáním soc. demokratické opozice s představiteli národních socialistů. Zatímco sociální demokracii zastupovali Bechyně a Habrman, na straně národních socialistů vyvíjel vedle Jiřího Stříbrného velké úsilí i sám Václav Klofáč. Zprávy, které pronikly do tisku, však sblížení neusnadnily, naopak. Pokud se dříve očekávalo, že národní dělníci opuštění svými vůdci vplynou přes styky s opozicí do sociální demokracie, nyní byl v tisku popisován obraz silné národně sociální strany, která pohltí malé houfy sociálně demokratických odpadlíků. To pochopitelně polekalo zejména funkcionáře sociální demokracie a Gustav Habrman již 25. 11. 1917 na jednání krajského výboru strany v Plzni odpověděl na dotaz z pléna, že oficiální jednání o sloučení obou socialistických stran neprobíhají. Další vývoj ke sblížení ustrnul.¹⁹³

Stříbrný, který již v Luhačovicích pochopil nemožnost zapojení národních socialistů do jiného bloku než do socialistického, dělal vše pro uhlazení cesty ke splynutí se sociální demokracií. Nezáleželo mu přitom na prostředcích. Josef Stivín to později komentoval: „Pan Jiří Stříbrný mi to tehdy řekl upřímně takto. Turnovské a luhačovické pokusy o naše sloučení s mladočechy, staročechy a státoprávníky v jednu velikou stranu se nezdařily. Co máme teď dělat? S nacionalismem nebude po válce v samostatném státě žádný kšeft, musíme se tedy chytit socialismu.“¹⁹⁴ Byla to tvrdá slova, ale vystihovala Stříbrného pragmatický přístup k politice. Jen díky tomu se podařilo obě socialistické strany sblížit. To oceňují i autoři, kteří Stříbrnému jinak příliš nepřejí. Je zřejmé, že v čele snah po úplném splynutí obou socialistických stran stál na straně českých sociálů právě on spolu s Emilem Frankem. K nim se připojil teprve po jistém váhání i Václav Klofáč.¹⁹⁵ Závazně se v tomto smyslu měla vyjádřit konference zastupitelstva národně sociální strany, která se konala 8. 12. 1917.

¹⁹¹ KARNÍK, Z.: *Socialisté*, s. 158.

¹⁹² Akademie, č. 1, říjen 1917, s. 1–7, roč. 1918. Ačkoliv byl časopis považován za oficiální orgán sociální demokracie, první věta úvodníku čísla, jím bylo vydávání zahájeno zněla: „Akademie jest orgánem volné vědecké diskuse o socialistických ideách všech odstínů“.

¹⁹³ KARNÍK, Z.: *Socialisté*, s. 159.

¹⁹⁴ Právo lidu, 7. 10. 1926.

¹⁹⁵ KAŠÍK, V.: *Snahy*, s. 38.

Poslanec Klofáč na ní referoval o dosavadních „neoficiálních a nezávazných rozhovorech“ s některými předáky sociální demokracie a naznačil možnosti vytvoření jednotné strany. S programovým dokumentem seznámil v hlavním projevu přítomné delegáty Jiří Stříbrný. Tento materiál byl v závěru jednání přijat jako rezoluce. Závěrečné usnesení se zmiňovalo o velkém růstu hnutí a konstatovalo, že státoprávní snahy, neústupné stranou hájené „pronikly k radosti naší a ku prospěchu společné národní věci i do československé sociální demokracie. (...) Válka stranu národně sociální socialisovala, právě tak, jako sociální demokracii znárodnila.“¹⁹⁶ Celkově však bylo usnesení dost opatrnické a vycházelo ze známých již stanovisek. Bylo nutno obezřetně obejít ožehavou otázku historického státního práva, kvůli které strana vlastně v roce 1897 vznikla. V této chvíli se nejevilo jako příliš vhodné předhazovat soudruhům ze sociální demokracie tuto stránku dějin. Neurčitě se konference vyjádřila i k myšlence nové socialistické internacionály a obešla i teorii tříd a jejich boje. Rezoluce však propagovala to hlavní, totiž sjednocení obou socialistických stran a výkonný výbor byl zplnomocněn vést konkrétní jednání.¹⁹⁷

Představitelé strany pro svoje počínání potřebovali i širší podporu. Proto byly pořádány tábory lidu, na kterých řečníci vysvětlovali význam sjednocení socialistických stran. „Dne 9. prosince svolala strana národních socialistů dva veliké veřejné projevy, jeden do sálu na Žofíně, kde ku programu ‚Jednotná česko-socialistická strana‘ mluvil poslanec Klofáč a druhý do plodinové bursy, kde k témuž programu promluvil poslanec Jiří Stříbrný. Na obou schůzích, v týž den pořádaných, byla ohromná účast pracujícího lidu a všichni projevíli nadšený souhlas s taktikou a postupem národních socialistů.“¹⁹⁸

Jiným společným podnikem byla jednodenní generální stávka 22. 1. 1918 v Praze. Byla součástí a svým způsobem i vyvrcholením lednové generální stávky v celé monarchii. Přes trvající rozpory stáli v čele akce zástupci národních socialistů společně s představiteli všech frakcí sociální demokracie. Projevy sociálně demokratického předáka Tayerleho i Jiřího Stříbrného na schůzi dělnických důvěrníků, která stávce předcházela, nám reprodukuje Právo lidu. Stříbrný tehdy podle referátu v Právu lidu řekl následující: „Dnes je nutno ovládati city a nálady a mít vědomí zodpovědnosti. Nemůžeme při svém postupu přehlížeti, jak se vyvíjí hnutí ve Vídni. Řečníkovi se zdá, že hnutí toto není dosud ujasněno, zdá se, že v něm zápasí dva směry a nevíme, který směr zvítězí a jak se věci dále vyvinou. Uspořádejme proto v úterý manifestaci pro všeobecný mír a pro sebeurčení všech národů. (Potlesk) Řečník prosí důvěrníky dělnictva, aby za každou cenu usilovali o zachování klidu, aby překazili rozhodně všechny úmysly

¹⁹⁶ Večerník Práva lidu, 10. 12. 1917; též SOUKUP, F.: 28. říjen, Svazek II, s. 891.

¹⁹⁷ Akademie, č. 5, roč. 1918, s. 178–180. Originál viz ALSNS, kart. 47, Zpráva k VIII. sjezdu strany.

¹⁹⁸ CHMELÍK, A.: *Odboj*, s. 146.

provokatérů, svěsti toto hnutí na pole nacionálních protiněmeckých nebo protizidovských výtržností. (Souhlas) Ke konci přimlouval se řečník o podporování společného postupu dělnických stran a disciplinovaný postup.¹⁹⁹

Na Staroměstském náměstí se konal ohromný tábor lidu, první a největší od počátku války. Z náměstí byla vypravena deputace na místodržitelství. „K místodržiteli Coudenhovovi odebrala se deputace zástupců dělnictva socialistických stran, jakož i žen. Nutno zdůrazniti, že tyto dvě ženské zástupkyně byly zcela namátkou přítomnými politiky vybrány a nebyly vůbec v nijakém spojení s naším revolučním hnutím ženským a jeho vůdkyněmi. Proto také jejich vystoupení před místodržitelem bylo velmi ubohé... Nezodpovědné tyto projevy byly přítomnými důvěrníky dělnictva, jakož i br. Vrbenským a Stříbrným, uvedeny na pravou míru. Na Staroměstském náměstí sdělili pak delegáti výsledky rozmluvy s místodržitelem.“²⁰⁰ Tábor lidu společně řídili E. Špatný a V. Johanis. Jednota se projevila ve společném provolávání slávy Masarykovi, ve volání po republice a dokonce i ve zpěvu závěrečných písní. Přítomní společně zapěli Kde domov můj i Rudý prapor.²⁰¹

Ke spojení socialistických stran napomáhali do jisté míry i anarcho-komunisté. Vzdali se svého odporu vůči státu, spolupracovali s národními sociály i v pražské dělnické radě. Respektovali Modráčka vzhledem k jeho anarchistické minulosti a s oceněním jeho radikalismu. Ideálem anarchistů bylo spojení celého spektra stran s vyloučením jejich buržoazních vůdců, do kterých zahrnovali stejně Kramáře jako Šmerala. V tomto duchu jednal i B. Vrbenský v lednu 1918 po svém návratu z internace.²⁰² Sociální demokracie však nemohla zapomenout některým vůdcům anarchistů, zejména manželům Štychovým, že pomohli vybudovat pražskou dělnickou radu proti sociální demokracii. Proto byli jako vhodnější potencionální partneři vyhlédnuti spíše teoretikové kolem České demokracie typu Emila Frankeho. Myšlenky na spojení však byly oddalovány neustálými průtahy, které způsobovala nejednotnost v sociální demokracii.

Národní sociálové dostali například na 17. ledna 1918 pozvání na jednání s křídlem československé sociální demokracie. Byla vybrána reprezentativní delegace, v níž byli Klofáč, Stříbrný, Franke a Svozil, ale

¹⁹⁹ Právo lidu, 21. 1. 1918. Zajímavé je, jak tento projev hodnotila marxistická historiografie. „Takové drzé a provokační projevy, v nichž byli revoluční dělníci obviňováni nacionály a antisemity, že chtějí svěsti hnutí na pole nacionalistických, antisemitských výtržností, mohly být beztestně pronášeny, ba, byly neuvědomělými důvěrníky přijímány potleskem.“ ŠOLLE, Z.: *Dělnické hnutí v českých zemích za imperialistické světové války*. Praha 1952, s. 70.

²⁰⁰ LANDOVÁ-ŠTYCHOVÁ, L.: *Sociálně revoluční význam 14. října 1918*. Praha b.d., s. 9–10.

²⁰¹ SOUKUP, F.: *Odboj*, s. 923–4

²⁰² KÁRNÍK, Z.: *Socialisté*, s. 203.

k rokování vůbec nedošlo. Jednání bylo totiž vázáno na dohodu s centralisty a ti se k akci neměli. Teprve když se vyslovením pro myšlenku sebeurčení národů a samostatný československý stát fakticky sami zrušili, mohla být započata skutečná vyjednávání.

Nakonec obdržel sekretariát národních sociálů pozvánku do Lidového domu na 17. 2. 1918. Delegace národních socialistů, v níž samozřejmě vedle Klofáče nechyběl ani Stříbrný,²⁰³ hrdě rozvinula platformu, jejíž ústřední myšlenkou bylo, že „socialismus je nejúčinnějším prostředkem k dosažení českého státu“, nástrojem boje za nový stát uspořádaný „podle českých potřeb a v duchu českého socialismu“.²⁰⁴ Návrh uváděl celkově pět bodů, jejichž schválení mělo být předpokladem k vytvoření jednotné socialistické fronty. Obsahem stanoviska bylo i odmítnutí imperialismu, ať je vlastní české buržoazii, Němcům či Američanům. Sporné momenty – internacionalismus, třídní boj, revoluce – byly formulovány spíše obecněji a ve prospěch sociálně demokratického postoje.²⁰⁵ Sociální demokraté nepředložili žádný dokument a o některých otázkách (např. v problému konfliktu historického a přirozeného práva) nechtěli ani diskutovat. S platformou předloženou národními socialisty vcelku souhlasili, ale jen Bechyně a Modráček byli vřele pro spojení obou stran.²⁰⁶ Ostatní zdůrazňovali současné potíže sociální demokracie a navrhovali spíše jen společný postup. Nakonec se Vlastimil Tusar ujal trapné povinnosti a oznámil národním socialistům, že v tomto smyslu bylo ve vedení sociální demokracie rozhodnuto již předem. Zemská konference konaná též den dopoledne totiž sloučení zásadně odmítla. Závěr porady proběhl v napjaté atmosféře a nebyl rozhodně optimistický, ačkoliv sociální demokraté ústy F. Soukupa potvrdili, že s předloženými stanovisky národních socialistů souhlasí a nechají k nim vyjádřit i členskou základnu a vyjádřili naději, že se sekretariáty stran „zajisté dohodnou o pokračování v těchto poradách“.²⁰⁷

Národní socialisté byli uraženi – odměnou za jejich vstřícnost bude karanténa společného postupu, do které byli dáni jako nespolehliví. Výkonný výbor strany se tedy rozhodl pro aktivitu, nechť dělnictvo vidí, kdo má dobrou vůli a na čí straně je vina za zmařená jednání. Možnost zvýšené činnosti se objevila v březnu 1918. Po podepsání brestlitevského

²⁰³ V delegaci byli dále Franke, Laube, Svozil, Kokrhánek, Špatný a Šťastný. Sociální demokracii zastupovali Bechyně, Modráček, Soukup, Tayerle, Tusar, Teska a Houser.

²⁰⁴ SOUKUP, F.: *Revoluce práce*, Svazek II. Praha 1938, s. 985.

²⁰⁵ Třídní boj byl pojat jako boj o „etický základ socialismu“; internacionalismus prohlášen za přijatelný poté, co Němci uznají české právo na sebeurčení; revoluce byla nahrazena evolucí, neboť v jejím základě se skrývá něco revolučního – „není evoluce bez revoluce“. Srov. KAŠÍK, V.: *Snahy*, s. 61.

²⁰⁶ Přitom Modráček na tomto jednání v diskusi ani jednou nevystoupil.

²⁰⁷ K jednání viz SOUKUP, F.: 28. říjen, Svazek II, s. 891–899; TÝŽ: *Revoluce*, Svazek II, s. 984–986. ALSNS, kart 47, Šolc v tajemnické zprávě k VIII. sjezdu strany.

míru bylo na celé východní frontě rázem po válce. Praha se naplnila válečnými zajatci, jejichž osud Čechy znepokojoval. Měli být totiž po zdravotních prohlídkách zařazeni zpět k útvarům a poslání na frontu. K tomu se přidaly zprávy, že u Bachmače zajali Němci desetitisíce Čechoslováků i s jejich velením. Jiří Stříbrný získal pověst neohroženého zastávce pronásledovaných díky svému plamennému projevu o Thalerhofu. Proto se na něj obrátili někteří novináři s prosbou, aby podnikl něco ve prospěch navrátilců z východní fronty.²⁰⁸ Hledaly se právnické cesty, uvažovalo se o demonstraci nebo o případné pomoci jednotlivcům. Atmosféra byla vzrušená, i když se ukázalo, že u Bachmače proběhla bitva poněkud jinak, než jak ji líčil německý tisk. Transporty s navrátilci odcházely na frontu stále. Lidé se však uklidnili, neboť zjistili, že legionáři mezi nimi nejsou.

Stříbrný nemohl využít této šance, ale než se situace zcela utišila, objevil se s další novinkou. „Na velikonoční pondělí, 1. dubna (1918), příběhl s tou zprávou do kavárny u Husy, všecek rudý, udýchán, poslanec Stříbrný z redakce Českého Socialisty. Mával v ruce papírem a volal: ‚Czernin si vystřelil apřilem! To je úžasné, jak mluvil! To máme reklamu!‘ V úterý 2. dubna přinesly noviny zprávu podrobnou. Neuvěřitelná!“²⁰⁹ Stříbrný se tak stal poslem zprávy o řeči ministra zahraničí hr. Czernina. Ten tehdy ve svém projevu tvrdě zaútočil na Čechy, zejména na české politiky v emigraci, a zavdal tak příčinu k dubnové národní přisaze.

Mezitím konečně 22. března přišla národním sociálům odpověď sociálních demokratů. Na národně socialistickém sekretariátu se objevili Bechyně, Stivín a Teska a seznámili přítomné Stříbrného, Frankého, Svozila a Šolce s návrhem na společný postup. Měl být 1/ zřízen společný orgán – Socialistická rada, a to z obou výkonných výborů či jejich delegací, 2/ organizovány volby do dělnických pojišťoven, ale i do parlamentu s oddělenými kandidátkami, ale bez vzájemného boje, 3/ postupováno při reorganizaci Národního výboru společně, hlavně proti mladočechům, 4/ připraven společný 1. máj. Vedení národních socialistů mělo pozvat delegaci sociálních demokratů na svůj připravovaný sjezd. Stříbrný za výkonný výbor národních socialistů souhlasil se všemi body, i když bez velkého nadšení. Pouze si vyhradil, že definitivně rozhodnout může až sjezd strany a nově zvolený ústřední výbor. Byla to kapitulace na celé čáře. Tedy kapitulace v tom smyslu, že národní socialisté museli rezignovat na splnutí obou stran.²¹⁰

Touto cestou se tedy zrodilo souručenství obou stran, které vydrželo až do roku 1919. Další vývoj a podoba národně socialistické strany byly určeny. Národní socialisté chystali vlastní sjezd, který měl zejména pozměnit členskou základnu strany spojením s dalšími hnutími a politickými směry. Největší skupinou mezi nimi tvořili anarchisté. Ti se sešli na

²⁰⁸ HAJSMAN, J.: *Maffie v rozmachu*, s. 283.

²⁰⁹ Tamtéž, s. 287.

²¹⁰ KARNÍK, Z.: *Socialisté*, s. 226–227.

konferenci v Duchcově už 3. února a vyhlásili tu požadavek „česko-slovenské socialistické federace“.²¹¹ Němcům navrhovali sebeurčení, ale doufali, že se k novému státu připojí. Konference určila delegáty Federace českých anarchokomunistů, kteří měli vyjednávat o sloučení s národními socialisty. Jejimi členy se stali J. Kovář, M. Kácha, ing. J. Štych, L. Landová-Štychová, MUDr. B. Vrbenský. Koncem února poslal Stříbrný anarchokomunistům oficiální pozvánku k jednání a předložil k posouzení i programový elaborát. Dne 20. 3. 1918 došlo k osobnímu jednání vedoucích činitelů obou uskupení. Dohody byla dosaženo ve všech bodech, jen název nové strany musel být zkrácen o slovo „národné“. Strana měla být tedy v budoucnu Českou stranou socialistickou. Ještě v 1. čísle Českého socialisty se objevil původní název, ale pak od něj národní socialisté ustoupili. K návrhu programu společné strany se anarchokomunisté vyjádřili 26. března, jejich připomínky byly akceptovány a bylo dohodnuto i složení vedoucích orgánů strany.²¹²

Také o spojení se skupinou kolem České demokracie nemohlo být pochyb. Naopak členové tohoto uskupení se stali vůdčí teoretickou skupinou, která připravovala ideovou a programovou platformu strany. Výsledkem jejich práce bylo i vydávání nového časopisu *Český socialista*, jehož vydavatelem se stal Václav Klofáč a redaktorem Jiří Stříbrný. Od samého počátku v něm hráli značnou roli přispěvatelé České demokracie, zejména dr. Emil Franke. Časopis horlivě podporoval sloučení se sociálně demokratickou opozicí a hodnotil ji velmi kladně. Naopak horlil proti čerstvě vzniklé České státoprávní demokracii. Byl to zjevný posun doleva, který charakterizoval postoj vedení strany i těchto teoretiků národního radikalismu.

Sjezd národních socialistů zasedal o Velikonocích ve dnech 30. 3. až 1. 4. 1918. V prvním dnu jednalo širší zastupitelstvo strany. Zahájení provedl Václav Klofáč, referovali tajemník Šolc a J. Svozil, který hovořil o slučovacích jednáních. Všichni řečníci naléhali na vytvoření jednotné socialistické strany. S povděkem byly přijaty zprávy o sloučení s anarchisty a skupinou České demokracie. Návrh na změnu názvu strany byl přijat, od 30. března byl oficiální název Česká strana socialistická.²¹³ V dalším jednacím dnu zasedali železničáři, úředníci, mládež, živnostníci a odpole dne i odboráři z České obce dělnické. Kromě toho se konalo i shromáždění těch důvěrníků České strany pokrokové (realistů), kteří nevstoupili do státoprávní demokracie a nyní doufali ve vstup do strany českých so-

²¹¹ Tamtéž, s. 227.

²¹² *Český socialista*, č. 7, 5. 4. 1918.

²¹³ Nový název měl být i svědectvím odhodlání a vůle po jednotné české socialistické straně. Sjezd se však přece jen kontinuitu se starou stranou národně sociální nevzdal ani navenek. Svoje jednání označil jako VIII. sjezd strany, ačkoliv byl (nebo měl být) ve skutečnosti I. zahajovacím sjezdem strany zcela nové a jiné. Srov. k tomu KAŠÍK, V.: *Snahy*, s. 62.

cialistů. Po celý den jednaly i programová, organizační a mandátová komise. Zejména v poslední z nich se výrazně angažoval Jiří Stříbrný. Plenární zasedání proběhlo 1. dubna a účastnilo se jej 810 delegátů a 200 hostů z řad starých členů i jiných politických stran. Pozdravné projevy pronesli Bechyně za sociální demokraty a Zd. Nejedlý za realisty, B. Vrbenský za anarchokomunisty a F. Krejčí za skupinu České demokracie. K programu strany byly předneseny tři navzájem se doplňující referáty F. Krejčího, E. Frankeho a J. Svozila. Jejich znění bylo oznámeno předem, takže k nim neproběhla diskuse a dokonce se o nich ani nehlasovalo. Přítomní pouze povstali a jako projev souhlasu zapěli Kde domov můj. I volby předsednictva byly jednomyslné.

Sjezd postavil do čela strany definitivně Václava Klofáče. Po jeho boku se jako místopředseda objevil na krátkou dobu prof. František Krejčí. V předsednictvu strany však vidíme mnoho nových jmen, z bývalých zasloužilých funkcionářů zůstal na svém místě jen poslanec Alois Konečný. Vedle něj jsou v předsednictvu Františka Plamínková (za ženy), dr. Emil Franke, Jan Hrizbyl (za odbory), Emil Špatný (za mládež), dr. Bohuslav Vrbenský a samozřejmě nechybí ani Jiří Stříbrný. Ostatně není na nevýhodném místě. Zastává funkci 2. místopředsedy, neboť strana je vedena výkonným výborem a v něm jsou kromě výše uvedených ještě i Frant. Buřival, Frant. Felzman, prof. Jan Heidler, Jan Hrouda, Frant. Kosmánek, Rudolf Laube, Josef Netolický, Jiří Pichl, Josef Rybář, Jan Slaviček, Luisa Landová-Štychová, ing. Jaroslav Štych, Josef Vosecký a Fráňa Zemínová. Takový orgán se s jediným místopředsedou neobejde.²¹⁴

J. Stivín v Právu lidu shrnul informace o národně demokratickém sjezdu a ocenil všechna jeho pozitiva. Jeho závěr je však nemilosrdný: vše, co doposud čeští socialisté předvedli, jen dokazuje, že jsou tu předpoklady pro společný postup, nikoliv však pro sloučení obou stran.²¹⁵

Sjezd českých socialistů probíhal právě v době, kdy se stal veřejně známým již zmíněný protičeský projev ministra zahraničních věcí, hraběte Czernina. Česká politická reprezentace na něj reagovala velmi prudce. Už 4. dubna se za řízení Klofáče konala protestní schůze říšských poslanců. Jak policejní informátor, tak Jiří Stříbrný si povšimli, že reakce na projev byla prudší u bývalých představitelů aktivismu – Šmerala, Fiedlera. Stříbrný si tento fakt nenechal pro sebe a referoval v tomto smyslu J. Kvapilovi. Ten pak informaci předal na poradě Maffie, kterou svolal P. Šámal. Tento důkaz radikalizace politiky posloužil posléze jako důvod k rozšíření opoziční fronty i mimo rámec poslanců, resp. spiklenců Maffie.²¹⁶

V sobotu 13. dubna se v Obecním domě odehrála manifestace představitelů českého kulturního a politického života, národní přísaha. Hlavní text pocházel z pera Františka Soukupa a přednesl jej Alois Jirásek. Se

²¹⁴ Český socialista, č. 6–8, 1. 5. a 8. 4. 1918. Srov. i KLÁTIL, F.: *Republika*, s. 125–126.

²¹⁵ Večerník Práva lidu, 2. 4. 1918.

²¹⁶ PAULOVÁ, M.: *Tajný výbor*, s. 428 nn.

svými projevy se v Kvapilem režirovaném programu uplatnili i vedoucí jednotlivých politických stran. Ve straně českých socialistů však celý podnik proběhl pod taktovkou Václava Klofáče, který přednesl vroucí poděkování českým ženám. Myšlenka národní přísahy jej tak zaujala, že „hned druhého dne, v neděli 14. dubna, Klofáč bral do přísahy lid v Mladé Boleslavi, potom v Benešově, do týdne přísahala každá vesnička a samota...“²¹⁷ Byla to velká chvíle pro skvělého řečníka a agitátora, jakým bezpochyby Klofáč byl. Další táborový propagátor – Stříbrný se v této době musel stáhnout do pozadí a věnovat se redakční a organizátorské práci.

Po 13. dubnu byl netrpělivě očekáván 1. máj, první válečný dělnický svátek, který měl být slaven. Obavy z něj pociťovaly i rakouské úřady, proto bylo přijato s úlevou, když 29. dubna o půl jedné odpoledne telefonoval na místodržitelství vedoucí pražského c. k. policejního ředitelství dvorní rada dr. Kunz: „Dnes dopoledne se u mne objevili v zastoupení dělnictva poslanci Němec a Stříbrný a dali mi slavnostní ujištění, že letošní májová slavnost bude mít charakter dělnické oslavy a nikoliv oslavy národní. Proto odmítla státoprávní demokracie zúčastnit se vedení příprav a nebudou také připuštěni národní řečníci. Poslanci měli největší zájem na klidném a normálním průběhu oslavy jako i na tom, aby nebyl vzbuzen dojem, že ve chvíli, kdy se bojuje za práva pracujících, jsou nyní ostatní zájmy potlačovány. Z tohoto důvodu použije Stříbrný v Plzni, kde má na 1. máje mluvit, ve své řeči několik německých vět.“²¹⁸ Vedení socialistických stran se (rovněž poprvé) rozhodla oslavit svátek společně. Pod transparentem „Socialistický národ“ šli tedy vedle sebe Václav Klofáč s Antonínem Němcem a za nimi i většina poslanců a dalších činovníků obou stran, mezi nimiž tentokrát chyběl Jiří Stříbrný, který, jak víme, mluvil v Plzni. Průvod v šestnáctistupech procházel kolem policejního informátora dobrou hodinu a půl a čítal na 100 000 účastníků.²¹⁹ Oslavy proběhly důstojně a klidně. „Hned po májových slavnostech, a potom čím dál tím více v zápolení stran o získání mas bylo znát, že ve vedení strany národně socialistické nabývá vrchu moment agitační a že se z příčin popularity a líbivosti klade nápadně čím dál tím silnější důraz na socialismus. Stříbrný v té době vězel po krk v socialismu, horoval, psal o socialismu, a dostával se rychle doleva.“²²⁰

Dnem 19. 5. 1918 bylo oficiálně vyhlášeno vládní nařízení o krajských hejtmanstvích. Na českém území tak byly vytvořeny národnostně ohraničené kraje s vlastními správními orgány. Demonstrací proti tomuto postupu Vídně se měly stát jubilejní oslavy založení Národního divadla. Socialistické strany však nebyly na tyto pompézní slavnosti pozvány, takže si uspořádaly podnik vlastní. Konal se v den oficiálních oslav, tedy 16. května,

²¹⁷ HAJŠMAN, J.: *Maffie v rozmachu*, s. 294.

²¹⁸ Archiv ministerstva vnitra PM 1911–1920, 8/1/13/1/1918.

²¹⁹ ŠOLLE, Z.: *Dělnické hnutí*, s. 89.

²²⁰ HAJŠMAN, J.: *Maffie v rozmachu*, s. 346.

ale nikoliv v Národním muzeu, ale v budově Plodinové burzy. Mezi hlavními řečníky byl i Václav Klofáč a také František Staněk, předseda Českého svazu, který se zúčastnil i oslav oficiálních. Klofáč pak hovořil i na jednom z táborů lidu, zatímco Stříbrný promlouval na dalším. Divadelními slavnostmi vyvrcholilo období započaté Tříkrálovou deklarací a pokračující stále masověji národní přísahou a oslavami prvního máje. Po těchto událostech již přetekla trpělivost policejních a státních orgánů a následovala rozsáhlá perzekuce, byly zakázány schůze a zastaveny Národní listy.

Na podporu tísněných Čechů vystoupili překvapivě rakouští sociální demokraté a vídeňské Arbeiterzeitung protestovaly proti vládní politice. Pozitivně toto vystoupení zhodnotil v tisku Jiří Stříbrný, který postoj rakouských socialistů ocenil jako počátek široké mezinárodní protivládní fronty.²²¹ Ve stejné době jednali Habrman a Bechyně ve Vídni a hledali cestu k obnovení spolupráce se svými rakouskými kolegy.

Obdobně se pokusilo o mezinárodní družbu i vedení českých socialistů. Václav Klofáč již při národní přísaze v Mladé Boleslavi 14. 4. 1918 pronesl projev, ve kterém ohlásil, že strana chce usilovat o spojení s reprezentanty německého lidu a že jednání byla dokonce již zahájena. Pikantní na tom bylo, že kontakt byl navázán s politicky odpovídající skupinou, tedy s německými nacionálními socialisty. Zemský sjezd německé národně socialistické strany v Čechách pak skutečně navrhl vystoupení strany z Německého národního svazu.²²² Všechno však nakonec skončilo jako pouhá epizoda, sjednocení české levice bylo důležitějším krokem.

Pokud jde o další sblížování českých socialistů se sociální demokracií, byla to spíše záležitost ústupků, ke kterým byli ochotní národní socialisté. Část vedení jejich strany reprezentovaná pragmatickým E. Frankem a Jiřím Stříbrným se stále více pod tlakem událostí orientovala na sblížení a užší spolupráci s vedením sociální demokracie. Dokonce dávala přednost kontaktům s oficiálním vedením před svým bývalým partnerem, tedy soc. demokratickou opozicí. „Franko a Stříbrný nejenže se nestavěli proti dohodě českoslovanských s německorakouskou stranou, ale dokonce ani proti plánům na dosažení zásadní dohody o pokojném urovnání sporů mezi Čechy a Němci v Rakousku.“²²³ To byl jasný ústup od starých historicko-právních stanovisek a v kariéře Stříbrného pozoruhodný krok stranou. Byl nyní ochoten dokonce i opustit syndikalismus a neklást již zásadní odpor ani marxistické ideologii.

Proti takové míře pragmatismu se ovšem postavila skupina kolem bývalé České demokracie, která se cítila být zodpovědnou za čistotu teoretické a ideové základny strany. Když se k nim přidali i někteří anarchisté a bývalí realisté, bylo rozhodnuto projednat na zasedání 7. 6. 1918 základní otázku, zda totiž mají Franke a Stříbrný vůbec legitimaci k jednání

²²¹ Český socialista, 20. 5., 24. 5. a 31. 5. 1918.

²²² Reichenberger Tagespost, č. 97, 24. 4. 1918.

²²³ KÁRNÍK, Z.: *Socialisté*, s. 261.

se sociální demokracií. Na tomto jednání se problém nevyřešil a řešení nepřineslo ani zasedání 12. 6. 1918, které následovalo po poradě se zástupci českoslovanských sociálních dem. o ustavení Socialistické rady. Výsledkem bylo naopak rozštěpení stranického vedení, když se na stranu Frankeho a Stříbrného přidali i Klofáč a Špatný. Nakonec však zvítězil neutrální postoj většiny, která neodporovala úsilí českoslovanských a rakouských sociálních demokratů o spolupráci a vedle toho upřednostňovala spolupráci českých socialistických stran v boji proti konzervativním nacionalistickým elementům české politiky. Nakonec až vývoj v rakouské sociální demokracii ukázal, že myšlenky nacionalismu jsou silnější než socialistický internacionalismus. Tím také skončil pokus Frankeho a Stříbrného být svou shovívavostí vůči Němcům na výši doby a situace.²²⁴

Nepodařilo se tedy vytvořit širší blok rakouské demokracie, který by zahrnoval jak české, tak i německé strany. Němečtí politikové se stáhli k loajální politice, k pasivní politice „patriotismu“. Naproti tomu čeští socialisté zcela odmítli prorakouský aktivismus i pasivitu. Jiří Stříbrný v několika člancích v Českém socialistovi hájil právo na odpor a označil opoziční taktiku za jediný účinný prostředek, jak přečkat.²²⁵ Dalším prostředkem mělo pak být zejména sjednocení domácích sil. Po všech pokusech se měl konečně dostavit kýžený výsledek ve spojení obou socialistických stran.

²²⁴ Tamtéž, s. 264.

²²⁵ Český socialista, 28. 6. 1918.